

Ἡ Ἑλληνορθόδοξη κοινότητα τῆς Καβάλας

Θέμα τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποτελεῖ ἡ ἑλληνορθόδοξη κοινότητα τῆς Καβάλας, ὅπως τὴ γνωρίζουμε ἀπὸ τὶς πηγές, κυρίως κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19^{ου} καὶ στὶς ἀρχές τοῦ 20^{ου} αἰ. Δύο κανονισμοὶ εἶναι γνωστοὶ γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς ἑλληνικῆς κοινότητας τῆς Καβάλας, αὐτὸς τοῦ 1899, μὲ ὀκταετὴ ἰσχύ, καὶ ὁ δεῦτερος τοῦ 1907. Ὡστόσο, μποροῦμε ὡς ἓνα σημεῖο νὰ παρακολουθήσουμε καὶ τὸν πρότερο κοινοτικὸ βίον τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Καβάλας.

Ὅσον ἀφορᾷ λοιπὸν στὰ προηγούμενα χρόνια τῆς ὀθωμανικῆς κατάκτησης, δὲν ὑπῆρχε, τόσο γιὰ τὴν Καβάλα ὅσο καὶ γιὰ τὴν ὑπόλοιπη Μακεδονία, ἓνα ἐνιαῖο καὶ ὁμοιογενὲς σύστημα κοινοτικῆς συγκρότησης. Ὑπῆρχαν, ἀσφαλῶς, ἑλληνικὲς κοινότητες ἀν καὶ ὄχι διαρθρωμένες καὶ ὀργανωμένες πάνω σὲ σταθεροὺς καὶ καταγεγραμμένους κανόνες, ὥστε οἱ ἀρμοδιότητες τῶν διαφόρων κοινοτικῶν ὀργάνων καὶ ὁ βαθμὸς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ σὲ αὐτὰ νὰ ποικίλλουν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Τὸ μόνον σταθερὸ σημεῖο παρέμενε ὁ μητροπολίτης τῆς κάθε περιοχῆς, ποῦ ἀποτελοῦσε τὸν ἐκπρόσωπο τοῦ ἑλληνορθόδοξου στοιχείου τῆς περιοχῆς καὶ ἦταν ὑπόλογος γι' αὐτὸ στὴν Ὑψηλὴ Πύλη. Τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴν ἐξάλειψη αὐτῆς τῆς ἀνομοιομορφίας καὶ τὸν καταρτισμὸ γενικοῦ ἐνιαίου κανονισμοῦ, ποῦ θὰ ρύθμιζε τὶς κοινοτικὲς ὑποθέσεις τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων ἔγινε μὲ τοὺς ἐθνικοὺς κανονισμοὺς τῶν ἐτῶν 1860-62, οἱ ὁποῖοι ἐντάσσονταν σὲ μία προσπάθεια ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἐξευρωπαϊσμοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ὡστόσο, οἱ τελευταῖοι, ὅπως καὶ τὸ Χαττ-ι-Σεριφ τοῦ Γκιούλ-Χανὲ παρέμειναν μόνον στὴ θεωρία καὶ δὲν ἐφαρμόστηκαν ποτέ, καθὼς συνάντησαν τὴν ἔντονη ἀντίδραση, τόσο τῶν μουσουλμάνων, ὅσο καὶ τῶν ἐκπροσώπων τῶν millet, ποῦ αἰσθάνονταν ὅτι ἔχαναν ὅλα τὰ προνόμιά τους.

Τὸ ἀποφασιστικὸ, ὅμως βῆμα συντελεῖται μὲ τὸ Χάττ-ι-Χουμαγιούν, ποῦ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ σουλτάνο Ἀβδούλ Μετζήτ τὸ 1856 σὲ μία προσπάθεια τοῦ νὰ ἀναγνωριστῆ ἀπὸ τὶς εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις ὡς εὐρωπαῖος ἡγεμόνας. Τὸ καθοριστικὸ σημεῖο γιὰ τὸν ἑλληνικὸ κοινοτισμὸ ἦταν ὅτι μὲ τὸ Χάττ-ι-Χουμαγιούν ἀναγνωρίζονταν ἐπίσημα ἡ αὐτοτέλεια τῶν διαφόρων θρησκευμάτων στὰ ἐσωτερικῆς φύσεως θέματά τους, ἡ ἰσότιμη συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν στὴ

Καβάλα: ἡ περιτειχισμένη πόλη (Παναγιὰ) καὶ ἡ ἐπέκτασή της δυτικά, μετὰ τὸ 1864.

διοίκηση τών κοινοτήτων καὶ τὸ δικαίωμα ἀπονομῆς δικαιοσύνης μετὰ τὴν ἴδρυση μεικτῶν διοικητικῶν συμβουλίων καὶ δικαστηρίων. Μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπο ἄνοιξε ὁ δρόμος γιὰ τὴ σύνταξη κανονισμῶν γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν κατὰ τόπους κοινοτήτων.¹

Μέσα στὸ πλαίσιο τῶν διατάξεων ποὺ ἐξέδωσε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τὸ 1860 γιὰ τὴ ρύθμιση τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν θεμάτων τῶν χριστιανῶν, ἡ ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Καβάλας ἐξέλεξε τὸ 1864 ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Μητροπολίτη ἐξαμελὴ Δημογεροντία τριετοῦς θητείας. Ἐκτοτε, ἡ Δημογεροντία ἐκλεγόταν κάθε χρόνο ἀπὸ τὴ γενικὴ συνέλευση τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων τῆς Καβάλας, οἱ ὅποιοι εἶχαν, κατὰ τοὺς νόμους τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Τὰ καθήκοντά της ἦταν ποικίλα καὶ σημαντικά. Ἐκπροσωποῦσε τὴν κοινότητα ἀπέναντι στὴν τουρκικὴ διοίκηση, ἐνῶ παράλληλα συγκροτοῦσε καὶ τὰ πνευματικὰ καὶ μεικτὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια, μετὰ πρόεδρο τὸν μητροπολίτη ἢ τὸν ἀρχιερατικὸ ἐπίτροπο. Τὰ θέματα ποὺ καλοῦνταν νὰ ἐκδικάσουν τὰ δικαστήρια αὐτὰ ἦταν οἰκογενειακοῦ κυρίως χαρακτήρα, χωρὶς ὁμῶς νὰ ἀποκλείονται καὶ οἱ ἀστικῆς ὑποθέσεις μεταξὺ χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι τὰ ἐμπιστεύονταν περισσότερο ἀπὸ τὰ τουρκικὰ δικαστήρια.²

Τὴν ἴδια περίοδο διαφαίνεται μία ἔντονη τάση οἰκιστικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης τῆς Καβάλας, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα τῶν Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (1864), μετὰ τὸ ὁποῖο καὶ παρακαλοῦν νὰ μεσολαβήσει στὴν Ὑψηλὴ Πύλη, γιὰ νὰ τοὺς ἐπιτραπῆ ἡ ἐγκατάσταση ἐκτὸς τῆς τειχιωμένης πόλης.³

Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνορθόδοξης κοινότητας τῆς Καβάλας (1899)⁴

Πρῶτο μέλημα σὲ αὐτὸν τὸν Κανονισμὸ τῆς Καβάλας εἶναι νὰ διασαφηνιστεῖ τὸ ποιοὶ εἶναι οἱ ἐκλογεῖς καὶ ποιοὶ οἱ ἐκλέξιμοι πολίτες τῆς κοινότητας,⁵ πράγμα τὸ ὁποῖο ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὸ πρῶτο ἄρθρο, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ πρῶτο κεφάλαιο τοῦ καταστατικοῦ. Ἐκλογεῖς εἶναι λοιπόν, ὅλοι ὅσοι ἔχουν συμπληρώσει τὸ 25^ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους καὶ κατοικοῦν μόνιμα στὴν Καβάλα γιὰ τουλάχιστον μίαν πενταετία, ἐνῶ ἐκλέξιμοι γιὰ ὅλα τὰ κοινοτικὰ σωματεῖα, καθὼς καὶ γιὰ τὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Κοινότητος εἶναι ὅσοι ἔχουν συμπληρώσει τὸ 30^ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους καὶ ἔχουν διαρκῆ πενταετὴ διαμονὴ στὴν πόλη. Σὲ ἐξαιρετικῆς περιπτώσεις, ὡς ἐκλογεῖς καὶ ἐκλέξιμοι μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν καὶ κάποιοι ποῦ δὲν ἔχουν διαρκῆ πενταετὴ διαμονή, ἀλλὰ ἔχουν ἐπιδείξει ἐξαιρετικὴ φροντίδα καὶ μέριμνα γιὰ τὴν Κοινότητα, κάτι τὸ ὁποῖο κρίνεται μόνον ἀπὸ τὴν Ἀντιπροσωπεῖα.

Στὸ δευτέρω κεφάλαιο ἀπαριθμοῦνται τὰ κοινοτικὰ σωματεῖα, μέσω τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ διοίκηση τῆς Κοινότητος καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Κοινότητος, ἡ Δημογεροντία, ἡ Ἐφορεία τῶν Σχολῶν, ἡ Ἐφορεία τοῦ Νοσοκομείου καὶ οἱ Ἐπίτροποι τῶν τριῶν Ἱερῶν Ναῶν.

¹ Βερέμης Αθανάσιος, «Ὄθωμανικὲς μεταρρυθμίσεις (Τανζιμάτ)», ΙΕΕ ΙΓ', σ. 168-171.

² Κηροποιοῦ Κωνσταντινιά, Τὸ ἑλληνικὸ ὑποπροξενεῖο Καβάλας κατὰ τὴν περίοδο 1879-1913 (μπτχ. ἐργασία), 1999, σ. 13.

³ Καραμήτρου-Γερολύμπου Ἀλέκα, Μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης. Βορειοελλαδικῆς πόλεις στὴν περίοδο τῶν Ὄθωμανικῶν μεταρρυθμίσεων, 1997, σ. 111-114. Γιὰ τὸ κείμενο τοῦ ὑπομνήματος βλ., ο.π., σ. 288.

⁴ Παπαστάθης Κ.Χ., Οἱ κανονισμοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους καὶ τῆς διασποράς, 1984, σ. 304-312.

⁵ Χωρὶς ὁμῶς, προηγουμένως, νὰ ξεκαθαρίζεται ποιοὶ ἀποτελοῦν τὰ μέλη αὐτῆς τῆς κοινότητος.

Στὸ τρίτο κεφάλαιο τοῦ καταστατικοῦ γίνεται λόγος γιὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν καταρτισμὸ τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων. Ἀρχικὰ ἀναφέρονται οἱ 5 περιφέρειες τῆς Καβάλας, δηλ. ἡ περιφέρεια τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, τῶν Ποταμουδίων, τῆς Κεντρικῆς Συνοικίας τοῦ Μαχαλά καὶ τοῦ Τηλεγράφου καὶ Καραορμανίου. Στὴ συνέχεια, ἀναφέρεται λεπτομερειακῶς ἡ διαδικασία τοῦ καταρτισμοῦ τῶν καταλόγων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κάθε τετραετία καὶ τὴν πρώτη ἐβδομάδα τοῦ Ὀκτωβρίου, ἡ Ἱερὰ Μητρόπολη διορίζει 3 ἐκλογεῖς γιὰ κάθε περιφέρεια, οἱ ὁποῖοι συντάσσουν, ὑπὸ τὴν προεδρεία ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἐφημέριους τῆς πόλης, ἀλφαβητικὸ κατάλογο μὲ ὄλους τοὺς ἐκλογεῖς καὶ ἐκλέξιμους τῆς συγκεκριμένης περιφέρειας. Ἐπειτα, οἱ κατάλογοι αὐτοί, ποὺ ὑπογράφονται ἀπὸ τὶς τετραμελεῖς αὐτὲς ἐπιτροπές, ἀναρτῶνται στοὺς νάρθηκες τῶν ἐκκλησιῶν γιὰ 10 μέρες, διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖο ὅποιος ἔχει τὶς ἐνστάσεις τοῦ γιὰ τὸν κατάλογο αὐτό, μπορεῖ νὰ τὶς διαβιβάσει μὲ ἐνυπόγραφη αἴτηση στὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Κοινότητας. Τὶς ὁποιοσδήποτε ἐνστάσεις ἐξετάζει ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀντιπροσωπεῖας. Μόλις παρέλθει τὸ διάστημα τῶν 10 ἡμερῶν, ἡ Ἀντιπροσωπεῖα ἐπικυρώνει τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους, ποὺ ἰσχύουν γιὰ ὁλόκληρη τὴν τετραετία.

Τὸ ἐπόμενο κεφάλαιο εἶναι ἀρκετὰ ἐκτεταμένο καὶ ἀναφέρεται στὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Κοινότητας. Ἀρχικὰ, γίνεται ἀναφορὰ στὸν τρόπο ἐκλογῆς τῆς Ἀντιπροσωπεῖας. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸ 5^ο ἄρθρο, κάθε περιφέρεια συνέρχεται, ἔπειτα ἀπὸ πρόσκληση τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλης, σὲ συνεδρίαση τὴν πρώτη Κυριακὴ τοῦ Νοεμβρίου, ὑπὸ τὴν προεδρεία ἑνὸς ἐφημερίου, μὲ σκοπὸ νὰ ἐκλέξει τοὺς Ἀντιπροσώπους τῆς. Οἱ τελευταῖοι μποροῦν νὰ ἀνήκουν στοὺς ἐκλέξιμους τῆς ἴδιας ἢ ἄλλης περιφέρειας καὶ ὁ ἀριθμὸς τοὺς θὰ ἀνέρχεται σὲ 5% τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων τῆς περιφέρειας. Ἡ συνεδρίαση τῆς κάθε περιφέρειας θεωρεῖται ἐν ἀπαρτία ὅταν παρευρίσκονται τουλάχιστον οἱ μισοὶ ἐκλογεῖς σὺν ἑνας. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθεῖ ἀπαρτία στὴν πρώτη συνεδρίαση, τότε ἀκολουθεῖ δευτέρη τὴν ἐπόμενη Κυριακὴ, ἢ ὁποία θὰ θεωρηθεῖ ἐν ἀπαρτία, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν παρόντων. Ἡ ἐκλογή γίνεται μὲ μυστικὴ ψηφοφορία, μετὰ ἀπὸ τὴν ὁποία συντάσσεται πρακτικὸ ποὺ περιέχει τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεγέντων, καθὼς καὶ τῶν ἐπιλαχόντων, τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ ὑπογραφεῖ ἀπὸ ὄλους τοὺς παρόντες καὶ ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ τὸν προεδρεύοντα ἐφημέριο, διαβιβάζεται, μέσῳ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλης, στὴν Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Κοινότητας πρὸς ἔγκριση. Μετὰ ἀπὸ τὴν ἔγκριση αὐτὴ στέλνει ὁ Μητροπολίτης ἢ ὁ Ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος τὰ «πιττάκια» τοῦ διορισμοῦ σὲ ὄλους τοὺς ἐκλεγέντες, οἱ ὁποῖοι ἀναλαμβάνουν ἀμέσως τὰ καθήκοντα τοὺς. Στὴν περίπτωση ποὺ κάποιος Ἀντιπρόσωπος δὲν ἀποδεχθεῖ τὸ διορισμὸ τοῦ ἢ παραιτηθεῖ ἢ πεθάνει ἢ τέλος, λείπει γιὰ ἕνα ἐξάμηνο ἀπὸ τὴν Καβάλα, τότε ἡ Μητρόπολη καλεῖ τὸν πρῶτο ἐπιλαχόντα γιὰ νὰ τὸν διαδεχθεῖ.

Στὴ συνέχεια, γίνεται λόγος γιὰ τὶς ἀρμοδιότητες καὶ τὰ καθήκοντα τῆς Ἀντιπροσωπεῖας. Τὸ σῶμα αὐτὸ λοιπὸν, ἔχει τετραετὴ θητεία. Πρόεδρος τοῦ εἶναι ὁ Μητροπολίτης Ξάνθης ἢ ὁ Αρχιερατικὸς τοῦ ἐπίτροπος, ὁ ὁποῖος διευθύνει τὶς συζητήσεις, διατηρεῖ ἕνα πολιτισμένο κλίμα καί, ἂν παραστεῖ ἀνάγκη διαλύει τὴν συνεδρίαση. Συνεδριάζει τακτικὰ μία φορὰ τὸ μῆνα στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη καὶ ἐκτάκτως, ὅποτε προκύψει κάποια ἀνάγκη. Ἡ συνεδρίασή της θεωρεῖται ἐν ἀπαρτία ὅταν παρευρίσκονται τὰ μισὰ μέλη τῆς σὺν ἑνα. Σὲ κάθε συνεδρίαση συζητοῦνται ὅσα θέματα περιέχονται στὴν ἡμερησία διάταξη, ἐνῶ ἂν ἕνα θέμα τεθεῖ ἀπὸ κάποιο μέλος ὑπ' ὄψιν τοῦ προέδρου, θὰ περιληφθεῖ στὴν ἡμερησία

διάταξη της άμέσως επόμενης συνεδρίασης. Οί αποφάσεις λαμβάνονται με οποιοδήποτε τρόπο ψηφοφορίας, όμως οί εκλογές τών διαφόρων σωματείων – για τις όποιες είναι επίσης υπεύθυνη ή Αντιπροσωπεία – προτιμάται να γίνονται με μυστική ψηφοφορία. Στην περίπτωση μάλιστα ισοψηφίας, ή απόφαση λαμβάνεται με κλήρο από τόν πρόεδρο. Τα σωματεία που εκλέγει ή Αντιπροσωπεία είναι αυτά της Έφορείας τών Σχολών, της Έφορείας του Νοσοκομείου και οί Έπιτροπές τών τριών Ίερών Ναών. Κάθε μέλος τών Σωματείων αυτών, που δέν αποδέχεται την εκλογή του ή που παραιτείται ή που παύεται αντικαθίσταται από τόν άμέσως επόμενο επιλαχόντα. Έάν όμως παραιτηθεί ή παυθεί όλόκληρο τò σωματείο, τότε γίνεται νέα εκλογή. Επιπλέον επιτρέπεται σε κάποιο μέλος ένδς σωματείου να άνήκει και σε κάποιο άλλο σωματείο, ένψ μετά τη θητεία του μπορεί άμέσως να είναι πάλι εκλέξιμος. Επίσης, στα καθήκοντα της Αντιπροσωπείας άνήκουν και ή έγκριση τών προϋπολογισμών τών διαφόρων σωματείων, ό έλεγχος τών ετήσιων άπολογισμών τους, ή φροντίδα για την κατάλληλη χρήση του πλεονάσματός τους και γενικά για κάθε άλλο θέμα της κοινότητας, που ξεφεύγει από τη δικαιοδοσία τών άλλων σωματείων. Τέλος, ή Αντιπροσωπεία σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ μελών τών σωματείων, καθώς και στην περίπτωση που κάποιο σωματείο με την στάση του βλάπτει τα κοινοτικά συμφέροντα, μπορεί να επέμβει και να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ή στην ανάγκη, να παύσει κάποια μέλη ή και όλόκληρο τò σωματείο.

Τò επόμενο κεφάλαιο είναι άφιερωμένο στη Δημογεροντία. Ήδη από τò άρθρο 17 διαφαίνεται ή πορεία που έχει διανύσει ό θεσμός αυτός ήδη πολύ πριν από τò καταστατικό που εξετάζουμε, καθώς αναφέρεται ότι τα τέσσερα μέλη της Δημογεροντίας θα εκλέγονται, όπως και μέχρι τώρα, σύμφωνα με τούς νόμους του κράτους, οί όποιοι καθορίζουν και τις υπόλοιπες δικαιοδοσίες της. Πιο συγκεκριμένα, ή Δημογεροντία συνέρχεται στην Ίερά Μητρόπολη υπό την προεδρεία του Μητροπολίτη ή του Αρχιερατικού Έπιτρόπου και δικάζει και αποφασίζει κατά πλειοψηφία υποθέσεις οίκογενειακού δικαίου, όπως διαθήκες, υποθέσεις προικών και τις όποιες ύλικές διαφορές προκύπτουν από τη διάλυση γάμου και μνηστείας. Η Δημογεροντία έχει δικό της ταμεία, ό όποιος φέρει την σφραγίδα του Σωματείου και εισπράττει τα δικαιώματα που απορρέουν από την σφράγιση τών έγγραφων κτηματικής άγοραπωλησίας, καθώς και τα δικαιώματα του γραφείου της Ίερας Μητροπόλεως, τα όποια παραδίδει κάθε τρίμηνο στον πρόεδρο της Έφορείας τών Σχολών. Τέλος, με τη λήξη κάθε έτους υποβάλλει στην Αντιπροσωπεία διαχειριστικούς λογαριασμούς προς έλεγχο.

Στη συνέχεια, τò κεφάλαιο ΣΤ' αναφέρεται στην Έφορεία τών εκπαιδευτικών καταστημάτων.⁶ Τò καθήκον της διεύθυνσης και διατήρησης τών σχολών της κοινότητας φέρει πενταμελής Έφορεία, ή όποία εκλέγεται με διετή θητεία από την Αντιπροσωπεία την πρώτη Κυριακή του Ίουνίου. Πρόεδρος της Έφορείας είναι και πάλι ό Μητροπολίτης ή ό Αρχιερατικός Έπίτροπος, ένψ ένα από τα υπόλοιπα μέλη αναλαμβάνει χρέη ταμεία και φέρει την σφραγίδα του σωματείου. Η Έφορεία όφείλει την πρώτη βδομάδα του Ίουλίου κάθε έτους να υποβάλλει προς έγκριση στην Αντιπροσωπεία τόν προϋπολογισμό της και στο τέλος κάθε έτους τόν άπολογισμό προς έλεγχο. Ορίζεται ότι ή Έφορεία πρέπει να συνεδριάζει τακτικώς

⁶ Για την εκπαίδευση αυτά τα χρόνια στην Καβάλα βλ. επίσης Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου Προκόπιος, «Η εκπαίδευση εις την Καβάλαν και ή άνέγερσις του Παρθεναγωγείου αυτής – 1890-1915», Η Καβάλα και ή περιοχή της. Α' Τοπικό Συμπόσιο, Θεσσαλονίκη 1980.

κατὰ δεκαπενθήμερο στήν Ἱερὰ Μητρόπολη καὶ ἐκτάκτως, ὅποτε προκύψει ἀνάγκη. Ἐπιπλέον, τὰ μέλη της ὀφείλουν νὰ ἐπισκέπτονται ἐναλλάξ τὰ σχολεῖα τουλάχιστον μία φορὰ τὴν ἐβδομάδα καὶ μάλιστα τὴν ὥρα τῶν παραδόσεων, ὥστε νὰ εἶναι ἐνήμεροι γιὰ τὴν διδασκαλία καὶ γιὰ τὴ γενικότερη κατάσταση τῶν σχολείων. Ὁ ταμίας εἰσπράττει τὰ δίδακτρα καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο πόρο τῶν σχολῶν πάντοτε μὲ ἀπόδειξη, ποὺ φέρει τὴν ὑπογραφή του καὶ τὴ σφραγίδα τοῦ σωματείου. Ἐπίσης, κάνει τὶς πληρωμὲς γιὰ τὶς ὁποῖες εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παίρνει ἐνυπόγραφη ἀπόδειξη ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε ἐνδιαφερόμενο. Ἀνάμεσα στὶς δικαιοδοσίες τῆς Ἐφορείας περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀπόφαση γιὰ διατήρηση ἢ ἀντικατάσταση τῶν διδασκόντων καὶ ἡ πρόσληψη νέων. Εἰδικότερα, ἡ Ἐφορεία δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παύσει κανένα δάσκαλο, ἐν μέσῳ τῆς χρονιάς ἂν δὲν ὑπάρχει εὐλογία αἰτία. Ἐάν ὁμῶς ἀποδειχθεῖ ὅτι κάποιος εἶναι ἀνίκανος ἢ δὲν ἐκτελεῖ στὸ ἔπακρο τὰ καθήκοντά του ἢ τέλος, ὅτι ἡ διαγωγή του εἶναι ἀνάρμοστη πρὸς τὸ διδασκαλικὸ του ἐπάγγελμα, τότε ἡ Ἐφορεία μπορεῖ νὰ τὸν παύσει, χωρὶς μάλιστα καμία ἀποζημίωση. Ἄλλη μία ρύθμιση κανονίζει τὴν σχέση ποὺ πρέπει νὰ ἔχουν οἱ γονεῖς μὲ τὰ σχολεῖα. Συγκεκριμένα, ἐὰν κάποιος γονεὺς ἔχει κάποια διαφωνία μὲ ἕναν δάσκαλο, δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ τὸν ὑβρίζει καὶ νὰ τὸν προσβάλλει, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ ὑποβάλλει ἐγγράφως κάθε παράπονό του στὸν πρόεδρο τῆς Ἐφορείας. Τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα μαθημάτων, καθὼς καὶ τὸ ὠρολόγιό πρόγραμμα συντάσσονται ἀπὸ τοὺς δασκάλους καὶ ἀφοῦ μελετηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐφορεία, ὑποβάλλονται πρὸς ἔγκριση στήν Ἱερὰ Μητρόπολη. Ὅσον ἀφορᾷ στὶς οἰκονομικῆς φύσεως ὑποχρεώσεις, ἡ Ἐφορεία ὀφείλει νὰ πληρώνει τακτικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν μισθὸ τῶν δασκάλων, τὸ μισθὸ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰδήμων τῆς τουρκικῆς γλώσσας καὶ ἀπόφοιτος ἱερατικῆς ἢ θεολογικῆς σχολῆς καὶ διδάσκει στὴ σχολὴ ἀρρένων τὰ ἀνώτερα θρησκευτικά. Ἐπίσης, ἡ Ἐφορεία πρέπει νὰ πληρώνει τὸ ἐνοίκιο τοῦ Μητροπολιτικοῦ οἰκήματος καὶ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἔξοδα τῆς Μητροπόλης καὶ τέλος νὰ πληρώνει τὸν γραφέα καὶ τὸν ὑπηρέτη τῆς Μητροπόλης.

Ἀκολουθεῖ μία παράγραφος «Περὶ πόρων τῶν Σχολῶν». Ὡς πόροι λοιπὸν τῶν σχολῶν καθορίζονται οἱ εἰσπράξεις ἀπὸ τὰ δίδακτρα, τὸ ποσὸ τῶν 300 λιρῶν ποὺ χορηγεῖται ἀπὸ τοὺς τρεῖς Ἱεροὺς Ναοὺς τῆς κοινότητος, οἱ εἰσπράξεις τῶν δίσκων κατὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων καὶ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, οἱ προαιρετικὲς συνδρομὲς ὄλων τῶν φιλόμουσων πολιτῶν, ἡ ἔκδοση λαχείου, τὰ ἔσοδα ἀπὸ κάποια θεατρικὴ παράσταση ἢ χορὸ, τὸ ἡμερομίσθιο, προαιρετικά, τῶν ὀρθόδοξων καπνεργατῶν καὶ τὰ δικαιώματα ἀπὸ τὸ γραφεῖο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλης.

Τὸ ἄρθρο 29 εἶναι ἀφιερωμένο στήν Ἐφορεία τοῦ Νοσοκομείου, γιὰ τὴν ὁποία ἀναφέρεται μόνον ὅτι πρόκειται γιὰ εξαμελὲς σωματεῖο μὲ διετὴ θητεία, ποὺ ἐκλέγεται ἀπὸ τὴν Ἀντιπροσωπεία τὴν ἑορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ ἔχει πρόεδρο τὸν Μητροπολίτη ἢ τὸν Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο.

Στὴ συνέχεια γίνεται λόγος γιὰ τὶς Ἐπιτροπὲς τῶν Ἱερῶν Ναῶν. Σὲ αὐτὲς τὶς ἐπιτροπὲς λοιπὸν, ἀνατίθεται ἡ διεύθυνση καὶ διατήρηση τῶν τριῶν ναῶν τῆς κοινότητος. Ἐκλέγονται μὲ διετὴ θητεία ἀπὸ τὴν Ἀντιπροσωπεία τὴν τελευταία Κυριακὴ τοῦ Δεκεμβρίου. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕναν ἀντιπρόεδρο, ἕναν ταμία καὶ τέσσερα μέλη καὶ ἀναλαμβάνουν τὰ καθήκοντα τοὺς τὴν 1^η Ἰανουαρίου. Δὲν ἀναφέρεται ποῖος εἶναι ὁ πρόεδρος, ἀλλὰ λογικὸ εἶναι νὰ υποθέσουμε ὅτι τὴ θέση αὐτὴ κατέχει καὶ πάλι ὁ Μητροπολίτης ἢ ὁ Ἀρχιερατικὸς

Ἐπίτροπος. Τὸ κύριο μέλημα τῆς κάθε Ἐπιτροπῆς εἶναι νὰ φροντίζει γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ ναοῦ τῆς δικαιοδοσίας της, διορίζοντας τὸ κατάλληλο προσωπικὸ ἢ καὶ παύοντας ἀκόμα μεμονωμένα ἄτομα που κρίνονται μὴ ικανά. Δὲν μπορεῖ ὡστόσο, νὰ διορίσει ἢ νὰ παύσει ἱερέα, καθὼς αὐτὸ ἄπτεται ἀποκλειστικὰ τῶν ἀρμοδιοτήτων τοῦ μητροπολίτη. Ἐπιπλέον, κανένας πολίτης δὲν μπορεῖ νὰ ἐπέμβει στὰ δικαιώματα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν ἐπιτροπῶν. Κάθε Ἐπιτροπὴ συνεδριάζει τακτικὰ κάθε Κυριακὴ καὶ ἐκτάκτως, ὅποτε συγκληθεῖ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη ἢ τὸν Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο. Κάθε ἀπόφαση λαμβάνεται διὰ τῆς πλειοψηφίας καὶ καταχωρεῖται στὸν κώδικα τῶν πρακτικῶν. Κάθε ἔγγραφο ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὶς ἀποφάσεις μίας συνεδρίασης πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένο ἀπὸ τὸν Ἀντιπρόεδρο καὶ δύο τουλάχιστον ἀπὸ τοὺς Ἐπιτρόπους, ἐνῶ παράλληλα πρέπει νὰ φέρει καὶ τὴν σφραγίδα τῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποία φέρει ὁ Ἀντιπρόεδρος. Ἀκόμη, κάθε πληρωμὴ ἢ εἴσπραξη γίνονται μὲ ἔγγραφη ἀπόδειξη. Κάθε Ἐπιτροπὴ ὀφείλει, τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Ἰανουαρίου νὰ συντάξει καὶ νὰ ὑποβάλλει στὴν Ἀντιπροσωπεῖα τὸν προϋπολογισμό της πρὸς ἔγκριση. Ἐνῶ τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκεμβρίου πρέπει νὰ ὑποβάλλει πρὸς ἔλεγχο τὸν ἀπολογισμό της. Ὅρίζεται, μὲ τὸ ἄρθρο 36, ὅτι καμία Ἐπιτροπὴ δὲν μπορεῖ νὰ συνάψει δάνειο ἢ νὰ ἐκποιήσει τμῆμα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ νὰ κάνει δαπάνη μεγαλύτερη τῶν 10 λιρῶν, ποὺ νὰ μὴν περιέχεται στὸν προϋπολογισμό της. Ἡ βασικὴ οἰκονομικὴ ὑποχρέωση τῶν Ἐπιτροπῶν εἶναι ἡ ἐτήσια καταβολὴ τοῦ ποσοῦ τῶν τριακοσίων λιρῶν συνολικὰ (200 ἢ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, 60 ἢ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ 40 ἢ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου) στὴν Ἐφορεία τῶν Σχολῶν.

Τὸ ἄρθρο 38 ἀναφέρει τὶς προσόδους τῶν Ἱερῶν Ναῶν, ποὺ εἶναι ἡ πώληση τῶν κεριῶν, οἱ δίσκοι, τὰ ἐνοίκια τῶν κτημάτων τῶν ναῶν, τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῶν κηδειῶν, τῶν βαπτίσεων καὶ τῶν γάμων, ἢ κάθε προαιρετικὴ συνδρομὴ τῶν πιστῶν καὶ τέλος, τὸ δικαίωμα ἐνταφιασμοῦ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν ἱερῶν ναῶν, μὲ διαφορετικὸ ἀντίτιμο γιὰ τὴν περίπτωση ἀνακομιδῆς καὶ ἄλλο γιὰ τὴν περίπτωση μόνιμου οἰκογενειακοῦ τάφου.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ κανονισμοῦ ὑπάρχει μία λίστα μὲ τὴ διατίμηση τῶν δικαιωμάτων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ποὺ δὲν κρίνεται σκόπιμο νὰ ἀναφερθοῦν διεξοδικά, παρὰ μόνο νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁποιοδήποτε ἔγγραφο ἢ πιστοποιητικὸ τιμᾶται ὁ ἀντίθετη περίπτωση δὲν ἔχει νομικὴ ἰσχύ. Καταδεικνύεται λοιπὸν σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο πιδὸ καθαρὰ ἢ εισοδηματικὴ, τρόπον τινά, πολιτικὴ ποὺ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀσκήσει ἡ Μητρόπολις, κύριος διαχειριστής, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ὀλόκληρο τὸ καταστατικὸ, τῶν ὑποθέσεων τῆς κοινότητας.

Τὸ κείμενο κλείνει μὲ τὴ σημείωση ὅτι τὸ παρὸν καταστατικὸ ἔχει ψηφιστεῖ ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς Κοινότητος καὶ ἔχει ὀκταετὴ ἰσχύ. Ἐπιπλέον, σημειώνεται πὼς καμία τροποποίησις ἢ ἀναθεώρησις του δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ πρὶν ἀπὸ τὸ πέρας τῆς περιόδου αὐτῆς.

Κανονισμός της Έλληνορθόδοξης κοινότητας της Καβάλας (1907)⁷

Ο κανονισμός του 1907 αρχίζει με την διευκρίνιση ποιοί αποτελούν τα μέλη της κοινότητας της Καβάλας, δηλαδή όλοι οι Έλληνες Ορθόδοξοι Χριστιανοί κάτοικοί της. Αυτή η διευκρίνιση απουσίαζε από τον προηγούμενο κανονισμό. Στη συνέχεια γίνεται και πάλι ο διαχωρισμός των μελών σε εκλογείς και εκλέξιμους. Ως ένα σημείο επαναλαμβάνονται όσα ίσχυαν με τον κανονισμό του 1899, αλλά υπάρχουν και σημαντικές διαφοροποιήσεις, καθώς για να χαρακτηριστεί τώρα κάποιος εκλογέας αρκούσε να έχει συμπληρώσει πενταετή διαμονή στην Καβάλα, οποτεδήποτε και αν έγινε αυτό και όχι μόνο στις παραμονές των εκλογών. Το ίδιο ισχύει και για τους εκλέξιμους, στην περίπτωση των οποίων τίθεται επιπλέον ως απαραίτητη προϋπόθεση η ελάχιστη καταβολή 100 γροσίων ως φόρο προς την «Σεβαστή Κυβέρνηση». Ειδικότερα μάλιστα, οι εκλέξιμοι για την Αντιπροσωπεία θα πρέπει να καταβάλουν φόρο τουλάχιστον 250 γρόσια. Επιπλέον, στο νέο καταστατικό υπάρχει η διευκρίνιση, σύμφωνα με την οποία από τους καταλόγους των εκλογέων και των εκλεξιμών αποκλείονται όσοι έχουν καταδικαστεί για κατάχρηση μέσα στα πλαίσια της κοινότητας, όσοι στέλνουν τα παιδιά τους σε ξένες σχολές στην Καβάλα προτού αποφοιτήσουν από την ελληνική αστική σχολή και τέλος, οι μισθοδοτούμενοι υπάλληλοι της κοινότητας.

Το 2^ο άρθρο αναφέρεται στα σωματεία της Κοινότητας, τα οποία παραμένουν τα ίδια με τα προαναφερθέντα στον ανωτέρω κανονισμό, με τη διαφορά ότι εδώ υπάρχουν πλέον τέσσερις Επιτροπές Ιερών Ναών, ενώ προστίθεται και η Συνέλευση των Πληρεξουσίων, που αποτελεί το εκλογικό σωματείο της Αντιπροσωπείας.

Το επόμενο άρθρο πραγματεύεται τα σχετικά με τον καταρτισμό των εκλογικών καταλόγων. Σε αντιδιαστολή με την διαδικασία που ίσχυε έως τότε, ορίζεται ότι από τουδε και έξης η κοινότητα θα χωρίζεται σε τόσες εκλογικές περιφέρειες όσες και εκκλησιαστικές, δηλ. τέσσερις, και κάθε εκλογέας ή εκλέξιμος ανήκει σε εκείνη την περιφέρεια, που ανήκει και εκκλησιαστικά. Στη συνέχεια, το πρώτο 15μερο του Ιανουαρίου ή Ιερά Μητρόπολη διορίζει έξι εκλέξιμους από κάθε περιφέρεια και έναν Δημογέροντα, που συντάσσουν τον κατάλογο εκλογέων και εκλεξιμών της περιφέρειάς τους. Οι κατάλογοι αναρτώνται και πάλι στους νάρθηκες των εκκλησιών για 15 τώρα ημέρες. Στο διάστημα αυτό όποιος έχει ενστάσεις μπορεί να τις εκφράσει έγγραφως στην επιτροπή της περιφέρειάς του. Αφού περάσει το 15μερο η Αντιπροσωπεία επικυρώνει τους καταλόγους, οι οποίοι έχουν τετραετή ισχύ.

Το κεφάλαιο Δ' ασχολείται με τη Δημογεροντία, η οποία αποτελεί μία αυτόνομη κατά κάποιον τρόπο μονάδα μέσα στην κοινότητα, καθώς μάλιστα ο τρόπος εκλογής των μελών της καθορίζεται όχι από τον κανονισμό, αλλά από τους νόμους του κράτους, γεγονός που σημειώνει την αρχαιότητά της ως θεσμό σε σχέση με τα υπόλοιπα σωματεία. Η διάρθρωσή της καθώς και τα καθήκοντά της είναι τα ίδια που αναφέρονται και στον κανονισμό του 1899.

Ένα σημείο στο οποίο καινοτομεί το καταστατικό αυτό είναι η εισαγωγή της Συνέλευσης των Πληρεξουσίων. Το σώμα αυτό δημιουργείται με τον ακόλουθο τρόπο. Μετά από πρόσκληση της Μητρόπολης, καθεμία από τις τέσσερις εκκλησιαστικές περιφέρειες συνέρχεται σε συνέλευση την τελευταία Κυριακή του Ιανουαρίου. Οι πληρεξούσιοι που θα

⁷ Παπαστάθης Κ.Χ., ό.π., σ. 312-323.

ἐκλεγοῦν, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνήκουν στοὺς ἐκλέξιμους τῆς ἴδιας ἢ ἄλλης περιφέρειας καὶ ὁ ἀριθμὸς τους θὰ εἶναι 5% ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων τῆς περιφέρειας. Ἡ συνεδρίαση τῆς κάθε περιφέρειας θεωρεῖται ἐν ἀπαρτία, ὅταν παρευρίσκονται οἱ μισοὶ σὺν ἑνασ τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλογέων. Ἄν δὲν ἐπιτευχθεῖ αὐτὸ τὴν πρώτη Κυριακῇ, γίνεται νέα συνεδρίαση τὴν ἐπόμενη Κυριακῇ, ὅπου θεωρεῖται ὅτι ὑπάρχει ἀπαρτία, ἄσχετα ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐκλογέων ποὺ τελικὰ θὰ παραστοῦν. Τὴν ἐκλογὴ ἐπιβλέπουν ὁ προεδρεύων ἱερέας καὶ ἡ ἑπταμελὴς Ἐπιτροπὴ, ποῦ εἶδαμε ὅτι ἦταν ὑπεύθυνη γιὰ τὸν καταρτισμὸ τῶν καταλόγων ἐκλογέων καὶ ἐκλεξιμῶν. Ἡ ἐκλογὴ γίνεται μὲ μυστικὴ ψηφοφορία. Μοιράζονται στοὺς παρευρισκομένους λευκὰ ψηφοδέλτια, στὰ ὁποῖα σημειώνουν τὰ πρόσωπα ποὺ ἐπιθυμοῦν, σὲ ἀριθμὸ ἀνάλογο πρὸς τὸ 5% τῆς ἐκλογικῆς δύναμης τῆς περιφέρειάς τους. Στὴ συνέχεια, κάθε ἕνας προσέρχεται στὸν πρόεδρο, παραδίδει τὸ ψηφοδέλιό του καὶ ὑπογράφει στὸ βιβλίον τῶν πρακτικῶν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς διαδικασίας γίνεται δημοσίαι ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ ἢ διαλογὴ τῶν ψηφοδελτίων. Τὰ ἀποτελέσματα σημειώνονται στὸ βιβλίον τῶν πρακτικῶν, ὅπου προσυπογράφουν ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ὁ ἐφημέριος. Τὸ πρακτικὸ αὐτὸ διαβιβάζεται μέσω τῆς μητρόπολης στὴν Ἀντιπροσωπεία, μετὰ τὴν ἔγκριση τῆς ὁποίας ὁ Μητροπολίτης στέλνει τὰ «πιττάκια» τοῦ διορισμοῦ τῶν ἐκλεγέντων. Ἄν κάποιος πληρεξούσιος δὲν ἀποδεχθεῖ τὸ διορισμὸ του ἢ πεθάνει, τότε τὴ θέση του παίρνει ὁ πρῶτος ἐπιλαχὼν. Ἡ θητεία τους εἶναι τετραετὴς καὶ χρὴ προέδρου ἀσκεῖ ὁ Μητροπολίτης. Προσκαλοῦνται ἀπὸ τὴν Μητρόπολη τὴν ἐπόμενη Κυριακῇ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ τους, γιὰ νὰ ἐκλέξουν τὴν Ἀντιπροσωπεία, καθὼς καὶ ὅποτε παραστεῖ ἀνάγκη γιὰ νὰ ἀναδειχθεῖ νέος ἀντιπρόσωπος.

Τὸ ἐπόμενο ἐκτεταμένο κεφάλαιο εἶναι ἀφιερωμένο στὴν Ἀντιπροσωπεία. Ἡ τελευταία ἐκλέγεται, ὅπως προαναφέρθηκε, ἀπὸ τοὺς πληρεξούσιους μὲ μυστικὴ ψηφοφορία. Πρέπει νὰ ἀριθμεῖ 21 ἀντιπροσώπους. Οἱ ἀρμοδιότητες καὶ οἱ δικαιοδοσίες της εἶναι αὐτὲς ποὺ σημειώνονται καὶ στὸν προηγούμενο κανονισμὸ. Ἐνα καινούργιο στοιχεῖο εἶναι πὼς στὴν πρώτη συνεδρίασή της ἐκλέγει ἀπὸ τὰ μέλη της δύο ἐπιτροπές, μίαι τριμελὴ Ἐξελεγκτικὴ καὶ μίαι τριμελὴ Ἐπιτροπὴ Ἀρχαιοφυλάκων. Ἡ πρώτη ἀπὸ τὴς δύο, ἔχοντας στὴ διάθεσή της καὶ τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς Μητρόπολης κρατᾷ τὰ βιβλία μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση ὄλων τῶν σωματείων καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι ἐνήμερη γιὰ τὴν κατάστασή τους καὶ νὰ ἀναφέρει ὁποιαδήποτε παρανομία ἢ παρατυπία. Τέλος, στὴ λήξη κάθε ἔτους ἐλέγχει τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν διαφόρων σωματείων. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Ἀρχαιοφυλάκων ὑποχρεοῦται νὰ κρατᾷ βιβλίον, ὅπου θὰ εἶναι γραμμένα ὅλα τὰ ἀρχεῖα καὶ ἡ περιουσία τῆς κοινότητος καὶ τὸ ὁποῖο θὰ φυλάσσεται σὲ χρηματοκιβώτιο στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη. Μίαι τελευταία διαφοροποίηση αὐτοῦ τοῦ καταστατικοῦ, ὅσον ἀφορᾷ στὴν Ἀντιπροσωπεία εἶναι ὅτι μὲ ὑπόδειξη καὶ ἔγκριση τοῦ Μητροπολίτη διορίζει τὸν Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο, τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ τὸν βοηθὸ τοῦ ἀρχιγραμματέα, καθὼς καὶ τὸν δικαστικὸ κλητῆρα της. Ἐνδιαφέρον προκαλεῖ καὶ ἡ πρόνοια γιὰ τὴν ἴδρυση ἀπὸ τὴν Ἀντιπροσωπεία Ταμείου Ἐλέους.

Στὴ συνέχεια γίνεται λόγος γιὰ τὴν Ἐφορεία τῶν Ἐκπαιδευτηρίων. Τὰ ἀναφερόμενα στὴν Ἐφορεία καὶ τοὺς πόρους της ἄρθρα, ἀποτελοῦν οὐσιαστικὰ μίαι ἐπανάληψη τῶν ἀντίστοιχων ἄρθρων τοῦ προηγούμενου κανονισμοῦ. Συμπληρωματικὰ μόνον σημειώνεται ὅτι

τώρα ό ταμίας είναι υπεύθυνος για κάθε έξοδο, που θα γίνει χωρίς την συμφωνία των συναδέλφων του και χωρίς την έγκριση της Αντιπροσωπείας. Επιπλέον, ό νέος κανονισμός όρίζει ότι από τους πόρους της Έφορείας εξαιρούνται τα δικαιώματα της Ίερās Μητρόπολης. Τέλος, ή Έφορεία απαλλάσσεται από την ύποχρέωση να πληρώνει τó μισθό του Αρχιερατικού Έπιτρόπου, του γραφέα και του υπηρέτη της Ίερās Μητρόπολης, καθώς και τó ένοίκιο του Μητροπολιτικού οικήματος.

Για μία ακόμη φορά, στο νέο αυτό καταστατικό γίνεται πολύ σύντομα λόγος για την Έφορεία του Νοσοκομείου, για την όποια επαναλαμβάνονται όσα ειπώθηκαν και παραπάνω.

Άκολουθεί ένα κεφάλαιο περί Έπιτροπών των Ίερών Ναών, όπου σε γενικές γραμμές επαναλαμβάνονται ξανά τα άρθρα του προηγούμενου καταστατικού. Τονίζεται πάντως και σε αυτό τó σημείο ότι ό κάθε ταμίας των έπιτροπών αυτών φέρει την αποκλειστική ευθύνη για κάθε μη προσυμφωνημένη από την έπιτροπή δαπάνη και ή όποια δεν θα έχει την έγκριση της Αντιπροσωπείας. Ένα ακόμη νέο στοιχείο είναι ότι όλες οι έπιτροπές των Ίερών Ναών όφείλουν να περιάγουν κάθε Κυριακή και κάθε γιορτή δίσκο για τó Ίερό Νοσοκομείο.

Τό επόμενο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη διατήρηση των δικαιωμάτων του γραφείου της Μητρόπολης, που αποτελούν και πάλι μία επανάληψη των δικαιωμάτων που προαναφέρθηκαν στον προηγούμενο κανονισμό.

Και αυτό τó καταστατικό κλείνει με δύο άρθρα, που δηλώνουν ότι έναρξη ισχύος τοποθετείται ή στιγμή που αυτό θα υπερψηφιστεί από τη συνέλευση των πληρεξουσίων και θα επικυρωθεί από τον Μητροπολίτη. Η διάρκειά του θα είναι όκταετής και στο διάστημα αυτό δεν έπιτρέπεται καμία τροποποίηση ή αναθεώρηση. Έξι όμως μήνες πριν από τó κλείσιμο της όκταετίας θα συνέλθει ή Αντιπροσωπεία, υπό την προεδρεία του Μητροπολίτη για να αποφασίσει για την αναθεώρηση ή μη του παρόντος κανονισμού. Δηλώνεται επίσης, ότι για την έκλογή των πρώτων μόνο πληρεξουσίων, τους έκλογικούς καταλόγους θα καταρτίσει ή Ίερά Μητρόπολη και ότι ό κανονισμός αυτός έγκρίθηκε και ψηφίστηκε από τη συνέλευση των πληρεξουσίων την 16^η Δεκεμβρίου 1907.

Συμπεράσματα

Σε αυτό τó σημείο θα ήταν χρήσιμο, αξιολογώντας όλα τα παραπάνω στοιχεία, να γίνει προσπάθεια να έξαχθούν κάποια γενικά συμπεράσματα. Όσον αφορά στο φορέα, που κυρίως άσκούσε την έξουσία στην κοινότητα της Καβάλας, αυτός είναι άσφαλώς ό Μητροπολίτης Ξάνθης, αφού προεδρεύει, όπως προκύπτει και από τα δύο καταστατικά, σε όλα σχεδόν τα σωματεία της κοινότητας. Επίσης για κάθε σημαντικό θέμα, όπως ή έκλογή ενός σωματείου ή ό προϋπολογισμός ή άπολογισμός τους έπρεπε άπαραιτήτως να δοθεί ή έγκριση του Μητροπολίτη. Μία προσπάθεια να μειωθεί ή έπιρροή του ή τουλάχιστον να μην είναι τόσο έξόφθαλμη ή παρέμβασή του στα διοικητικά της κοινότητας, ίσως να διαφαίνεται στον δεύτερο κανονισμό (1907), όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά ως κύριο διοικητικό σωματείο ή Αντιπροσωπεία, ενώ ό Μητροπολίτης δεν αναφέρεται ρητά ως ό πρόεδρος αυτής. Πέρα από τó Μητροπολίτη, τα μέλη της κοινότητας που καταλάμβαναν τις διάφορες θέσεις μέσα στα διάφορα σωματεία, και κυρίως στην Αντιπροσωπεία, άναμενόμενο είναι να προέρχονταν σχεδόν μόνο από τα άνώτερα κοινωνικά στρώματα, που είχαν και τó

άπαιτούμενο μορφωτικό επίπεδο για να επιτελέσουν καλύτερα το έργο τους, αλλά και κάποια οικονομική άνεση, όπως ορίζεται από το 1^ο άρθρο του κανονισμού του 1907. Έτσι, όπως προκύπτει και από τον διοικητικό Κώδικα Αντιπροσωπείας και Δημογεροντίας Καβάλας (31 Δεκεμβρίου 1895 - 29 Οκτωβρίου 1908), που διασώθηκε και περιέχει τα πρακτικά των γενικών συνελεύσεων της κοινότητας, των συνεδριάσεων της Δημογεροντίας, της Κεντρικής Έπιτροπής και της Αντιπροσωπείας, τα μέλη της κοινότητας Καβάλας που πρωταγωνιστούσαν ως Αντιπρόσωποι, Δημογέροντες ή ως μέλη άλλων Έπιτροπών ήταν αξιόλογα πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας, όπως καπνέμποροι, έμποροι, επιστήμονες και υποπρόξενοι ξένων χωρών.⁸

Μια ακόμη πτυχή της κοινότητας της Καβάλας που χρήζει προσοχής είναι το ανθρωπιστικό και φιλόανθρωπο πνεύμα, που έπεδείκνυε προς τα πιο αδύνατα μέλη της. Πραγματικά, και στα δύο καταστατικά γίνεται λόγος, αν και όχι έκτενης, για το νοσοκομείο και την Έφορεία, έντεταλμένη με την φροντίδα της διαχείρισής του. Μάλιστα στο άρθρο 45 του δεύτερου Κανονισμού, προβλέπεται κάθε Κυριακή οι Έπιτροπές των τεσσάρων ναών να περιάγουν δίσκο υπέρ του νοσοκομείου. Αξιωματική επίσης είναι, στο άρθρο 24 του ίδιου κανονισμού, η πρόνοια για την δημιουργία Ταμείου Έλεους. Τέλος, σύμφωνα και με τα δύο καταστατικά, οι τελείως άποροι απαλλάσσονται από την καταβολή των δικαιωμάτων στην Μητρόπολη. Φαίνεται λοιπόν, ότι η προσφορά των διαφόρων κοινοτικών σωματείων αντιστάθμιζε την παντελή έλλειψη κρατικής κοινωνικής πρόνοιας.⁹

Ένα τελευταίο σημείο, που αξίζει της προσοχής μας, είναι η διάχυτη και στα δύο καταστατικά προσπάθεια για την πραγματοποίηση μίας όσο το δυνατόν μεγαλύτερης αυτονομίας της κοινότητας από την κεντρική όθωμανική έξουσία. Μεγαλύτερη επιθυμία των μελών της κοινότητας είναι η επίτευξη μίας αυτόαρκειας, τόσο σε διοικητικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Σε αυτό προσβλέπουν ένδεχομένως όλες αυτές οι ρυθμίσεις για έξοικονόμηση οικονομικών πόρων, ακόμη και από την αγορά θέσεως ένταφιασμού, ενώ το γραφείο της Μητρόπολης έχει κοστολογήσει κάθε τελετή ή πράξη της ανθρωπίνης κοινωνικής δραστηριότητας. Παράλληλα, ακόμη και για τις διαφορές μεταξύ μελών της κοινότητας υπάρχει πρόβλεψη, ώστε να επιλύνονται εντός των συνόρων της και να μην προχωρούν παραέξω.

*Λαφτσίδης Άλέξανδρος
Κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος
κλασικής αρχαιολογίας Α.Π.Θ.*

⁸ Ένδεικτικά αναφέρονται τα έξης ονόματα: Γ. Πρωτόπαπας, Κ. Τερμετζής, Ε. Ίορδάνου, Μ. Σπόντης και Ζ. Καλλέντζης, βλ. Κηροποίου Κωνσταντινιά, ό.π., σ. 15-16, σημ. 1.

⁹ Άσδραχάς Σπύρος, ΈΗ οικονομική δομή των Βαλκανικών χωρών (15^{ος}-19^{ος} αι.), Άθήνα 1976, σ. 386.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Άσδραχάς Σπύρος**, Ἡ οἰκονομικὴ δομὴ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν (15^{ος}-19^{ος} αἰ.), 1976.
2. **Βερέμης Ἀθανάσιος**, «Ὄθωμανικὲς μεταρρυθμίσεις (Τανζιμάτ)», Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τομ. ΙΓ'.
3. **Καραμήτρου-Γερολύμπου Ἀλέκα**, Μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης. Βορειοελλαδικὲς πόλεις στὴν περίοδο τῶν Ὄθωμανικῶν μεταρρυθμίσεων, 1997.
4. **Κηροποιοῦ Κωνσταντινιά**, Τὸ ἑλληνικὸ ὑποπροξενεῖο Καβάλας κατὰ τὴν περίοδο 1879-1913 (μπτχ. ἐργασία), 1999.
5. **Παπαστάθης Κ. Χαράλαμπος**, Οἱ κανονισμοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους καὶ τῆς διασπορᾶς, 1984.
6. **Μητροπολίτης Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου Προκόπιος**, «Ἡ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Καβάλαν καὶ ἡ ἀνέγερσις τοῦ Παρθεναγωγείου αὐτῆς - 1890-1915», Ἡ Καβάλα καὶ ἡ περιοχὴ τῆς. Α' Τοπικὸ Συμπόσιο, Θεσσαλονίκη 1980.